

L'àrea econòmica transfronterera (AET): un nou concepte socioeconòmic de frontera

Enric QUÍLEZ i CASTRO

A la Cerdanya, de la frontera entre l'estat espanyol i l'estat francès sempre n'hem dit *la ratlla*, una mica entre un to burlesc i irònic, ja que això és el que és: una ratlla sobre un mapa, perquè no es correspon en general a cap accident geogràfic remarcable.

Des d'un punt de vista pràctic, la frontera ha representat moltes coses, però fonamentalment ha implicat una forta diferenciació entre dos modes de fer ben diferents. És evident que a un costat i l'altre de la ratlla es parlen idiomes diferents, si bé, en teoria, a tots dos costats es parla també català. És clar que això és més una voluntat que un fet estricte, ja que mentre que al costat espanyol el català està molt estès i força normalitzat (és un dir), a la banda francesa predomina sobretot el francès i el català és una llengua d'estar per casa, especialment per a la gent gran. La major part dels joves i de la gent de mitjana edat ni el parlen ni els importa gaire, tot i que hi ha excepcions.

Una de les coses que ha representat la frontera és l'intercanvi econòmic. Primer, de manera més o menys il·legal, amb el contraban, cosa que succeeix encara avui dia amb una altra frontera propera: la d'Andorra. Durant molts anys, els espanyols anaven a Bourg-Madame o a la Tor de Querol a cercar productes que no es trobaven al mercat espanyol, com el cafè o el tabac, però també els plàstics o certes medicines, com els antibiòtics.

Més endavant, la cosa va canviar. Al comerç interfronterer sobretot se li aplicaven impostos (aranzels) i la frontera entre França i Espanya era similar a la que encara hi ha entre França i Andorra o entre Espanya i Andorra. Podies passar segons què, però en determinades quantitats. Si no, havies de pagar les taxes duaneres.

Amb l'arribada del Mercat Comú, la frontera va canviar totalment. De fet, a efectes econòmics, va desaparèixer. Si hi afegim el Tractat de Schengen, estem en un espai on predomina la lliure circulació de béns i de persones. No hi ha controls a la frontera –llevat de casos excepcionals, com ha passat ara amb la pandèmia de la covid-19 i que encara cueja a molts passos secundaris amb l'excusa de combatre suposadament el terrorisme o la

immigració il·legal-. Els espanyols poden anar a comprar a França i viceversa, sense cap problema. Això encara es va potenciar molt més amb la implantació de la divisa comuna: l'euro.

És normal veure com els espanyols van als supermercats francesos a comprar iogurts o formatges, mentre que els francesos venen al costat espanyol a omplir el cotxe de benzina o a adquirir tabac. Només cal veure la quantitat de botigues d'aquests productes que hi ha a tocar de la frontera.

De fet, la cosa ha anat força més lluny des de llavors. Com que l'habitatge al costat espanyol es va encarir enormement a causa de la forta demanda per part dels barcelonins que volien tenir una segona residència a la Cerdanya, molta gent del país van contemplar horroritzats que no podien comprar-se un habitatge de tant com s'havien apujat els preus. Per sort, al costat francès l'especulació havia estat menor i la construcció no s'havia encarit tant.

El resultat pràctic d'aquesta dinàmica va ser que molta gent de Puigcerdà, Llivia i rodalies van anar a comprar o llogar habitatges a Bourg-Madame, Câldegues, Palau, Oceja, Enveig o Ur. De fet, en totes aquestes poblacions hi ha barris on només hi ha espanyols, pràcticament.

Altrament, algunes poblacions com Puigcerdà i Bourg-Madame estan a tocar. Això ha creat *de facto* una conurbació. Altres zones que en un futur pròxim es trobaran també en contacte seran Puigcerdà i Ur o Age-Vilallobent i Palau-Oceja.

Això fa que aquests municipis es posin d'acord a compartir serveis comuns o organitzin esdeveniments culturals conjuntament, com és el cas del Festival Transfronterer (Puigcerdà i Bourg-Madame).

La cosa ha anat evolucionant i actualment, la frontera no només és totalment permeable sinó que comença a convertir-se en un motor de serveis i d'activitats econòmiques conjuntes. Prova d'això és un parell d'infraestructures comunes de primera magnitud: l'Escorxador Transfronterer (Ur) o, sobretot, l'Hospital Transfronterer (Puigcerdà). Tots dos són molt importants al seu sector i contracten molt personal qualificat, especialment, l'Hospital, encara que l'Escorxador no acaba de funcionar prou bé.

Totes aquestes coses estan fent possible la creació d'una veritable xarxa transfronterera, si bé la cosa està molt lluny encara d'un desenvolupament òptim. Per exemple, l'Hospital Transfronterer s'alimenta elèctricament de la xarxa espanyola. Si pogués fer-ho de la francesa, l'estalvi econòmic seria considerable. Però de moment, les grans xarxes de serveis (electricitat, internet, aigua, etc.) arriben fins a la frontera, però no la depassen. Cadascú té la seva. Un aspecte a solucionar en un futur si volem que el concepte "transfronterer" tingui un significat ple.

La presència de la frontera i, per tant, l'àrea efectiva de contacte entre dos estats força diferents, però tots dos integrants de la Unió Europea, ofereix algunes possibilitats interessants. Per exemple, el sistema educatiu. Alguns pares porten els fills a l'escola francesa, ja sigui l'habitual, amb la llengua francesa com a vehicular, o bé a la Bressola, amb forta presència del català. També a l'Institut de Batxillerat a Espanya hi ha la possibilitat de cursar el Batxi-Bac, que permet continuar els estudis a la universitat francesa.

Actualment s'està estudiant la possibilitat de desenvolupar una nova infraestructura educativa transfronterera al municipi de Llivia, però el projecte encara es troba a les beceroles.

Les possibilitats educatives no estan plenament desenvolupades. Crec que la presència a la zona de tres llengües (català, castellà i francès) més l'anglès, que és força universal, permetria crear una àrea molt interessant pel que fa a intercanvis culturals i lingüístics, que actualment està poc explotada.

Fet i fet, és habitual que al costat espanyol, quan cerques una feina de cara al públic, et demanin no només el domini del català i del castellà, sinó que també és important conèixer el francès. A l'altre costat de la frontera, passa una mica el mateix, si bé no de manera tan generalitzada i es demana, sobretot, castellà. Molta gent a França menysté el català i el considera com una llengua de segona, per desgràcia.

Juntament amb la creació d'una àrea educativa transfronterera, seria interessant la implicació més gran de les activitats culturals a un costat i l'altre de la frontera. Això és encara massa incipient. Per exemple, les associacions culturals franceses rarament actuen al costat espanyol i viceversa.

És cert que es realitzen algunes coses en comú, com la Diada de Cerdanya (Institut d'Estudis Ceretans) o el Festival Transfronterer (Ajuntament de Puigcerdà i *Mairie de Bourg-Madame*), però la cosa no té un volum important. La possibilitat de posar en contacte actors, cantants, escriptors, etc. d'ambdós costats de la frontera és una opció molt atractiva encara per explorar i explotar.

Les àrees transfrontereres no són cap invent cerdà. Hi ha alguns models a seguir i m'agradaria esmentar-ne dos de molt potents: l'àrea tecnològica francosuïssa i l'àrea economicointel·lectual dels Estats Units-Mèxic.

A la zona fronterera entre els Estats Units i Mèxic hi ha una franja on conviuen les indústries nord-americanes que fan servir molta mà d'obra mexicana, que és més barata que l'autòctona. Així tothom hi surt guanyant, excepte la classe treballadora nord-americana de la zona, que després acabava votant Donald Trump.

Aquesta zona combina la mà d'obra abundant amb la indústria en una relació simbiòtica. És un model que podem copiar a petita escala. En el nostre cas, el procés seria l'invers: es tractaria d'atraure mà d'obra d'altres zones properes on en sobra (àrea metropolitana de Barcelona) i instal·lar empreses de tecnologia espanyoles i franceses a la Cerdanya.

La gràcia és que aquestes empreses tindrien accés no només al mercat espanyol, sinó també al mercat francès de manera immediata.

L'altre model és el tecnològic, que es dona a la frontera francosuïssa, amb instal·lacions com el CERN. És evident que Europa no ens construirà una infraestructura tan gran i costosa com el gran col·lisionador d'hidrons a la nostra vall, però es poden instal·lar altres entitats molt més petites, lligades al món científic i universitari. A mig camí entre Tolosa i Barcelona, seria un lloc ideal per viure-hi, investigar i treballar.

És cert que caldria millorar les comunicacions en tots els àmbits: tant les més clàssiques, com ferrocarrils i carreteres, com les més modernes (internet o el 5G).

Un altre camp on pot haver-hi cooperació i desenvolupament transfronterer és l'esportiu, no tant en l'aspecte lúdic o competitiu, com en el sentit més purament econòmic. Font-romeu, per exemple, té unes instal·lacions molt conegudes d'alta muntanya. També la Baixa Cerdanya podria oferir infraestructures d'alt rendiment esportiu, en un entorn d'altura,

saludable i immillorable en molts aspectes per a la pràctica de molts esports, estatges, etc. Altres aspectes de cooperació interfronterera en l'àmbit econòmic podrien ser les energies alternatives, especialment l'energia solar i la geotèrmica. En la primera, ens podríem beneficiar del fet que l'Alta Cerdanya ha estat pionera en instal·lacions solars d'avantguarda i també perquè a Llo es va obrir la primera central solar econòmica de la comarca.

L'energia geotèrmica va lligada també a coses com les aigües termals i sulfuroses (aigües medicinals) que han tingut molta importància tradicionalment a la comarca (Dorres i Llo al costat francès o Senillés al costat espanyol), cosa que podria aplicar-se en forma d'un circuit combinat de balnearis i banys medicinals. A més a més, molt a prop hi ha altres punts termals en actiu com Caldea i les Escaldes (Andorra), Sant Tomàs (Conflent) o els Banys de Sant Vicenç (Alt Urgell).

Un altre camp econòmic actualment en desenvolupament és el cultiu vinícola (vins de gel) i altres productes vinícoles o la fabricació i comercialització de licors esperitosos aromatitzats amb plantes cerdanes.

En definitiva, caldria crear una gran àrea econòmica transfronterera (AET), lligada al turisme, la ciència, l'economia, l'educació, la cultura, els serveis, els esports i el lleure, aprofitant la frontera francoespanyola i l'existència ja de múltiples iniciatives en aquest sentit, com ara l'Hospital Transfronterer, a ple rendiment.

No perdem de vista que hi ha importants partides econòmiques lligades a fons europeus que es podrien destinar a desenvolupar aquestes iniciatives.

Crec que és un projecte que pot interessar tant als estats espanyol i francès com a Catalunya, com a la Unió Europea i, per descomptat, als cerdans, als andorrans i als pirinencs en general.

Enric Quilez i Castro,
informàtic i President del Grup de Recerca de Cerdanya